

JULIAN KUPCZYŃSKI

Cis (*Taxus baccata* L.) w Sudetach

Тис (*Taxus baccata* L.) в Судетях

Yew (*Taxus baccata* L.) in Sudety Mts.

W Sudetach i na Pogórzu Sudeckim cis występuje pojedynczo oraz w postaci skupień naturalnego pochodzenia lub wprowadzonych sztucznie.

Traczyk (2) wymienia na omawianym terenie 17 stanowisk rodzimego cisa. Autor niniejszego artykułu zbadał osobiście 8 z wymienionych stanowisk, a w odniesieniu do 9 pozostałych sprawdził dane korespondencyjnie. Opisano również stanowisko osiemnaste, które stanowi uprawę cisa założoną przez autora.

1. Piechowice, pow. Jelenia Góra.

Wśród zabudowań przy ul. Żymierskiego 12 rośnie cis — pomnik przyrody, stanowiący dwa zrosnięte ze sobą u dołu drzewa. W listopadzie 1972 r. jego wysokość wynosiła 12 m, obwód pnia u podstawy 3,55 m. Obwody pni na wysokości 1,3 m wynosiły 2,20 m i 2,40 m a rozpiętość korony — około 9 m. Drzewo zawiera cementowe plomby z lat międzywojennych. Domniemany wiek określony szacunkowo wynosi około 700 lat.

Ponadto w otoczeniu kościoła ewangelickiego w Piechowicach rośnie kilka młodych cisów o pokroju krzaczastym. Cisy te zostały wprowadzone sztucznie.

2. Wojcieszów, pow. Jelenia Góra.

W pobliżu wsi rośnie w lesie, w zmieszaniu z bukiem, świerkiem i brzozą, kilkadziesiąt cisów naturalnego pochodzenia, o obwodzie 15—25 cm i wysokości 4—5 m.

3. Zamek Czocho.

Na wzgórzu zamkowym rośnie 6 sztucznie wprowadzonych cisów o obwodzie w pierśnicy 2,3—2,4 m, o wysokości 10—16 m oraz kilka młodszych egzemplarzy o krzewiastej formie wzrostu.

4. Leszczyniec, pow. Kamienna Góra.

Obok kościoła rośnie cis o obwodzie 1,32 m i wysokości około 10 m.

5. Bystrzyca Górna, pow. Świdnica.

We wsi rośnie cis o obwodzie 2,6 m i wysokości 10 m. W parku pobliskiego Szczawna Zdroju znajduje się około 300 młodych krzewiastych cisów wprowadzonych sztucznie.

6. Książno, pow. Wałbrzych.

Ryc. 1. Cis w Piechowicach, ul. Żymierskiego 12; wiek ok. 700 lat

Fot. R. Siwecki

W parku zamkowym jest rezerwat cisowy, w którym na powierzchni 28 ha rośnie kilkadziesiąt cisów naturalnego pochodzenia, o obwodzie 2—3 m i wysokości 12 m.

7. Pełcznica, pow. Wałbrzych.

W lesie, pod okapem drzewostanu, rośnie 18 cisów naturalnego pochodzenia, o obwodzie do 3 m i wysokości do 12 m.

8. Jugów, pow. Nowa Ruda.

Obok kościoła ewangelickiego rośnie 6 sztucznie wprowadzonych cisów, o obwodzie 30—60 cm i wysokości 6—7 m.

9. Czerwieńczyca, pow. Nowa Ruda.

W sąsiedztwie wsi w lesie rośnie jeden cis o obwodzie 1,4 m i kilka młodszych, krzewiastych osobników. Są to cisy naturalnego pochodzenia.

10. Jemna, pow. Ząbkowice Śląskie.

W obejściu wiejskim rośnie sztucznie wprowadzony cis o obwodzie 1 m i wysokości 9 m.

11. Brzeźnica, pow. Ząbkowice Śląskie.

W nadleśnictwie Bardo Śląskie ustanowiono dwa rezerwaty cisowe. Pierwszy z nich obejmuje 1660 cisów o obwodzie 14—38 cm i wysokości 7 m. Cisy rosną pod okapem drzewostanu mieszanego, w skład którego wchodzi: buk, lipa, świerk, dąb i brzoza. Drugi rezerwat obejmuje około 1800 cisów o wymiarach analogicznych jak w pierwszym. Otaczający drzewostan nie przewyższa cisów.

W obu rezerwach cisy są naturalnego pochodzenia. Są one silnie uszkodzane przez zwierzynę (ogryzanie gałęzi i spalowanie pni); zabezpieczanie środkami chemicznymi nie dało pozytywnych wyników. W celu zabezpieczenia należałoby zastosować gradzenie kęp cisów oraz urządzić pańniki na powierzchniach nieogrodzonych.

12. Mikołajów, pow. Ząbkowice Śląskie.

Na lesistych wzgórzach, w sąsiedztwie wsi, rośnie w drzewostanie mieszanym złożonym ze świerka, buka, jodły i lipy około 800 cisów naturalnego pochodzenia, o obwodzie 20—50 cm i wysokości 10 m.

13. Wilcza, pow. Nowa Ruda.

Obok gajówki rośnie 18 sztucznie wprowadzonych cisów, o obwodzie 25—35 cm i wysokości do 13 m.

14. Paczków, pow. Bystrzyca Kłodzka.

We wsi, w obejściu gospodarczym, rośnie sztucznie wprowadzony cis o obwodzie 85 cm i wysokości 7 m.

15. Młoty, pow. Bystrzyca Kłodzka.

W odległości 2 km od wsi rosną w lesie, nad potokiem, dwa cisy naturalnego pochodzenia. Jeden z nich ma obwód 1,8 m i wysokość 14 m, drugi — obwód 60 cm i wysokość 5 m.

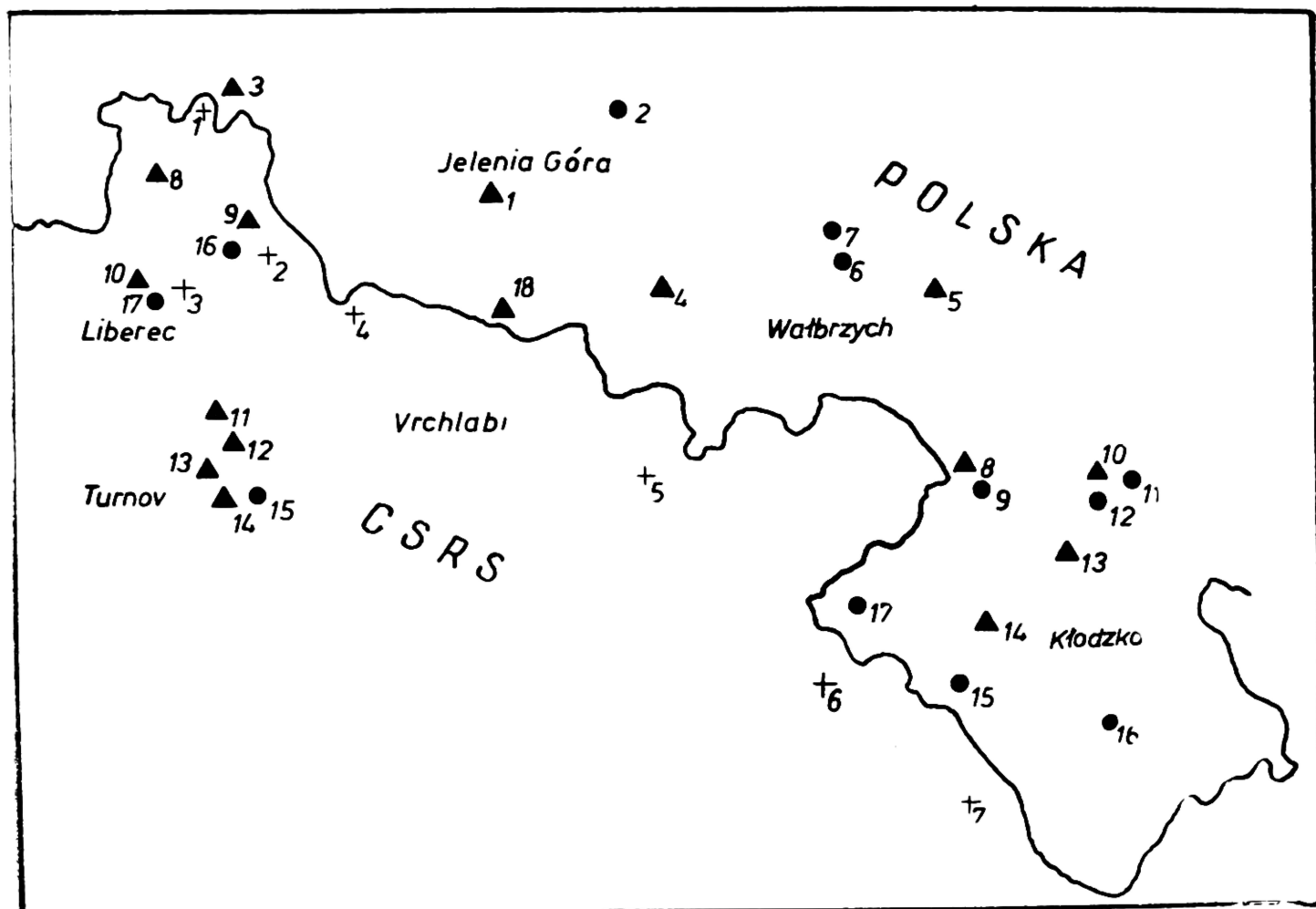
16. Nowy Waliszów, pow. Bystrzyca Kłodzka.

W lesie rośnie kilkadziesiąt cisów naturalnego pochodzenia, o obwodzie 30—65 cm i wysokości do 4 m.

17. Darnków, pow. Kamienna Góra.

W lesie, w sąsiedztwie wsi, rośnie kilka krzewiastych cisów naturalnego pochodzenia.

18. W 1969 r. wysadzono na terenie Karkonoskiego Parku Narodowego, w Obwodzie Przełęcz, oddz. 105 a (obok leśniczówki Przełęcz, wieś Jagniatków) około 1000 czteroletnich sadzonek cisa wyhodowanych z nasion ze-

Ryc. 2. Występowanie cisa w Sudetach według J. Kupczyńskiego i J. Hofmana. Legenda: kółko — stanowisko naturalne, trójkąt — stanowisko sztuczne, krzyżyk — dane historyczne o występowaniu cisa

branych w Piechowicach i Wojcieszowie. Równoległe z cisem wprowadzono sadzonki jodłowe, na tle nalotów bukowych, pod okapem 70-letniego drzewostanu świerkowo-bukowego. Sadzonki cisa wykazują dobry wzrost, lecz cierpią silnie na skutek ogryzania przez zwierzynę.

Rozmieszczenie omówionych stanowisk przedstawiono szkicowo na ryc. 2. Stanowiska cisa w czeskim Karkonoskim Parku Narodowym naniesiono na podstawie danych Hofmana (1). Zestawienie to obejmuje następujące stanowiska: 1 — Tisovec, 2 — znalezisko kopalnego cisa na torfowisku Velka Jizera, 3 — stanowisko Eibenstein, 4 — stanowisko Tisovy vrch, 5 — Chvalec, dane historyczne o występowaniu cisa, 6 — stanowisko Tis, 7 — stanowisko Tisovec, 8 — cis z uprawy we Frydlandzie, 9 — cis z uprawy w miejscowości Bila Voda, 10 — Fojtka, 11 — Mala Skala, 12 — Zbirohy, 13 — Lažany i Kouty, 14 — Hrubá Skala, 15 — Hrubá Skala — występowanie wtórne, 16 — Ořešník, 17 — stanowiska naturalne koło wsi Fojtka.

Wbrew poglądom o właściwościach trujących, zabezpieczających cisa przed zwierzyną — zwierzyzna ogryza intensywnie młode pędy i pączki szczytowe cisów, powodując zniszczenie sadzonek oraz rozkrzewianie się i deformowanie pokroju nieco starszych osobników. Uprawy cisowe powinny być chronione przed zwierzyną przez grodzenie oraz przez dokarmianie zwierzyny w sąsiedztwie upraw.

LITERATURA

1. Hofman J. — Rozsireni tisú (*Taxus baccata* L.) v okolí Krkonos. Opera Corcon-tica, 1969, nr 6.
2. Traczyk T. — Obserwacje nad rozmieszczeniem cisa (*Taxus baccata* L.) w Su-detach. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska”. Lublin, 1954, Sectio C, Biologia, Vol. VIII. 5.

Краткое содержание

Во Вроцлавском воеводстве, вдоль Судетов и в Судетском предгорье тис наблюдается в 18 местах, в количестве около 5000 штук. Из названных в настоящей работе 18 локализаций тиса, автор лично исследовал 9 мест произрастания тиса, данные относительно остальных 9 мест произрастания тиса были собраны путём корреспонденции.

На исследованной территории тис произрастает единично, в виде скоплений естественного происхождения и введенных искусственными путём. На рис. 1 представлен тис (напятник природы) в возрасте около 700 лет, в местности Пеховице. На рис. 2 представлены рассматриваемые автором места произрастания тиса в польской части Судетов; места произрастания тиса в Чехословакии нанесены на карту по данным И. Хофмана.

Summary

Yew occurs in 18 sites in a number of ca 5,000 individuals along Sudety Mts and in Sudety Plateau in the Wrocław province. From among the mentioned 18 sites the author examined 9, while data concerning the remaining 9 sites were gathered with the aid of correspondence.

In the area studied yew occurs singly, in form of clumps of natural origin and those of artificial origin. Fig. 1 presents yew (nature monument) about 700 years old in the locality Piechowice. Fig. 2 presents locations of yew occurrence on the Polish side of Sudety Mts discussed by the author. Yew locations in Czechoslovakia were plotted on the map on the basis of data provided by J. Hofman.